

UDKAST til:
Forvaltningsplan for bæver

UDKAST

Indhold

1.	Indledning.....	4
2.	Biologi.....	4
2.2	Føde.....	6
2.2	Slægtskab og udbredelse	6
2.3	Populationsdynamik	7
3.	Hidtidig forvaltning af bæver i Danmark.....	8
4.	Forvaltningsplan for bæver	9
4.1.	Mål	9
4.1.1	Delmål	9
4.2	Gunstig bevaringsstatus	10
4.3	Overvågning	10
4.4	Supplerende bæverudsætninger	11
4.5.	Afvejning af naturhensyn	11
4.5.1	Afværgeaktiviteter uden dispensation.....	11
4.5.2	Regulering af dæmninger.....	12
4.5.3	Hegn og afskrækning	14
4.5.4	Fangst og flytninger	15
4.5.5	Regulering og jagt	16
4.6	Landbrugsstøtte	17
4.7	Rekreative muligheder	18
4.8	Rådgivningsordning.....	19
4.9	Aktører i forvaltningen/målgruppe	20
5.	Referencer	22
6.	Lovgrundlag for forvaltningen af bæver	23
6.1	Internationale forpligtelser	23

6.2	Dansk lovgivning.....	25
6.4	Habitatdirektivet og vandløbsloven.....	26
6.4.1	Beskyttede bæveraktiviteter	26
6.4.2	Ikke-beskyttede bæveraktiviteter.....	27
6.5	§ 3 beskyttede naturtyper	28
6.6	Habitatdirektivet i forhold til vandrammedirektivet.....	28

UDKAST

1. Indledning

I 1999 blev der udsat bævere i Danmark. Arten havde da været udryddet i den danske natur i ca. 2500 år, dvs. siden den sene bronzealder, og formålet var at få en hjemmehørende økologisk nøgleart tilbage i naturen. Genudsætningen skete i det statsejede skovområde Klosterheden i Vestjylland og siden i perioden 2009-2011 ved Arresø i Nordsjælland.

Rammerne for udsætningsplanerne var i 1998 blevet nærmere beskrevet i en forvaltningsplan fra Skov- og Naturstyrelsen, idet der var fokus på selve udsætningen og den første periode herefter, dvs. bæverens etableringsfase. Formålet med denne nye forvaltningsplan er at beskrive den fremadrettede forvaltning med udgangspunkt i, at bæveren i dag anses som en integreret del af den danske natur (i det vestlige Jylland), men endnu ikke har opnået gunstig bevaringsstatus. Planen skal bl.a. håndtere de udfordringer, som bæveren afstedkommer, netop fordi den - som en økologisk nøgleart - er et væsentligt dynamisk element i naturen.

I 2016 blev bæveren optaget på den såkaldte referenceliste over EU-natur (i det vestlige Jylland). Det betyder, at bæveren betragtes som en naturlig del af den danske natur og dermed også omfattet af habitatdirektivets beskyttelsesregler for Natura 2000-områder. Bæver er en såkaldt bilag IV-art og som sådan strengt beskyttet efter EU's habitatdirektiv.

Den nye forvaltningsplan erstatter den hidtidige forvaltningsplan og henvender sig især til myndigheder, lodsejere og organisationer samt andre interesserede.

2. Biologi

Bæveren er Europas største gnaver med en totallængde på 95-135 cm og vægt på 15-35 kg. En bæver kan blive op til 25 år gammel, men lever normalt kun 7-8 år. Den er tilpasset et liv i vand, kan svømme op til 10 km/t og kan være neddykket i op til 15 minutter. Bæveren har et dårligt syn, kan ikke se farver og kan primært kun se bevægelser på kort afstand. Til gengæld har den en meget udviklet lugtesans og hørelse, som bruges til orientering og til at opfatte farer. Bæveren er overvejende nataktiv, men kan også observeres i dagslys, især om sommeren.

Bæveren lever i alle slags ferskvandssystemer, men foretrækker generelt små til mellemstore vandløb med bevoksning langs kanten og roligt overfladevand. Den er ikke særligt afhængig af vandkvaliteten, men det er nødvendigt, at der er permanent adgang til vand, og at vandet er tilstrækkeligt dybt, helst 50-80 cm. Bæveren sikrer permanent adgang til

vand ved at grave kanaler og etablere vandsystemer. Vandsystemerne bruges til at forbedre adgangen til vigtige fødeområder eller for at skabe forbindelse mellem f.eks. to søer. Vanddybden sikrer, at indgangen til boet konstant er under vand, så angreb fra rovdyr (f.eks. ræv, ulv og hund) besværliggøres.

Hvis vanddybden ikke er tilstrækkelig, eller der er behov for et udvidet vandsystem, forsøger bæveren at bygge dæmninger og herved regulere vandstanden. I denne forvaltningsplan skelnes mellem primære dæmninger, der sikrer indgangen til boet, og sekundære dæmninger, som har til formål at øge fødesøgningsmulighederne. Alle dæmninger kan variere meget i både størrelse og omfang. Generelt vil de primære dæmninger dog være af mere stabil karakter, som opretholdes over længere tid for netop at sikre boet.

Det mest almindelige bæverbo i Nordskandinavien er en jordhule, som graves i brinken langs et vandløb eller en sø. Boet er af stabil karakter og kan opretholdes over længere tid. Desuden kan bæveren have flere bo, men oftest er kun et bo aktivt ad gangen. Undersøgelser peger på, at vandløbene er dybere og bredere ved aktive bæverbo end ved de forladte.

En bævers territorium kan opretholdes, så længe der er gunstige levevilkår i området, hvilket reelt kan betyde mange år (>20 år). Desuden kan territoriet overtages af andre bævere, f.eks. yngre medlemmer af familien. Et territoriums størrelse måles ofte i km vandløbsbred eller km søbred, da bæveren altid er tæt ved bredden, gerne indenfor 10-30 meters afstand fra åbent vand. Størrelsen er typisk på omkring 3 km afhængig af levestedet, antal af tilstødende bæverterritorier og årstiden. Bæveren spreder sig primært via vandveje, hvor den kan tilbagelægge store afstande, især nedstrøms. Det er således almindelig kendt, at bæveren kan vandre 10-30 km, når den forlader forældreterritoriet. De længste spredningsafstande er registreret til 60-105 km fra udsætningsområderne på Klosterheden, men afstande op til 120 km kendes fra Tyskland.

Spredning fra et vandsystem til et andet vurderes til gengæld som ret begrænset og vil formentlig være bestemt af afstanden mellem vandløbssystemerne samt landskabsbarrierer. Bævere, der begiver sig væk fra et vandløbssystem for at finde et nyt, vil typisk være ungdyr fra et allerede "bæver-mættet" vandløbssystem.

Bæveren er en såkaldt økologisk nøgleart, hvilket i sin tid var en af de vigtigste grunde til genudsætningen. Bæverens aktiviteter – specielt træfældning og dæmningsbyggeri – ændrer ofte naturtilstanden markant og tilvejebringer oversvømmede arealer, dødt ved og lysåbne arealer. Herved skabes en række nicher, som andre dyr og planter kan udnytte.

2.2 Føde

Bæveren, der er vegetar, æder i sommerhalvåret et bredt udsnit af urter, rødder, blade, skud og kviste. Om vinteren spiser den primært bark og kviste fra træer og buske og foretrækker træer af pilefamilien. Selv om bæveren kan fælde store træer, foretrakkes små træer med en diameter på under 10 cm. Når træerne er fældet, æder bæveren barken, de unge skud og bladene, hvilke ofte foregår på ”æde-pladser” tæt på vandet. Fældningsaktiviteten er særligt stor om efteråret, hvor bæveren samler forråd til vinteren.

2.2 Slægtskab og udbredelse

Da bæverbestandene i Europa i begyndelsen af det 20. århundrede var blevet reduceret til fem små isolerede bestande, var den samlede bestand på i alt ca. 700 dyr. Som følge af jagtforbud, oprettelse af reservater og udsætninger på velegnede levesteder er de oprindelige bestande af bævere i Europa øget betydeligt frem til i dag, hvor den europæiske bestand er på over 1 mio. bævere.

De bævere, der blev udsat i Danmark, blev indfanget fra bestande i Elben i delstaten Sachsen-Anhalt, primært mellem Wittenberg og Magdeburg i Tyskland. Bæveren blev udsat i to biogeografiske regioner, hhv. den atlantiske i Vestjylland i Flynderå-systemet og i den kontinentale i Nordsjælland omkring Arresø. I Vestjylland blev der i 1999 udsat 18 bævere, heraf 10 voksne dyr, 6 ungdyr og 2 unger. I Nordsjælland blev der udsat 23 bævere i løbet af tre på hinanden følgende efterår, hhv. 2009 (1 voksen, 1 ungdyr og 3 unger), 2010 (5 voksne, 2 ungdyr og 3 unger) og 2011 (5 voksne og 3 unger).

Bæver var i 2016 udbredt i hele Flynder Å -systemet og andre vandløb i afstrømningsområdet til Nissum Fjord (Ramme Å, Fåremølle Å, Nees Sund, Grønkær Bæk og Damhus Å, Nørresø og Husby Sø). Ud fra dette kerneområde har bæveren spredt sig i et diffust spredningsmønster, som det er typisk for arten. Bæveraktivitet i Storåen og sidevandløb har været spredt og med begrænset yngleaktivitet, men i de seneste år har bæverne også spredt sig til det meste af Storåsystemet. Der har været stedfast bæver ved Hellegård Å siden 2008, ved Stampestrømmen i Karup Å-systemet siden 2015 samt i vandløb omkring Halkær Bredning i Himmerland siden 2012. Der er observeret unger i territorierne ved Stampestrømmen, Sønderup Å og Vidkær i Himmerland.

Siden 2014 har der været stedfast bæver opstrøms i Skjern Å-systemet ved Kulsø og i Varde Å-systemet opstrøms Holsted. Desuden er der fundet enkelte spor efter bæver i Omme Å ved Borris Skydeterræn og Langelund i

2016. Der er ikke konstateret yngleaktivitet i Skjern Å- og Varde Å-systemerne. Der er de seneste år registreret spredte forekomster af bæver ved Sønder Mølleå-Vedsø ved Viborg, omkring det vestlige Limfjorden i Salling, Thy og Hanherred samt ved Lund Fjord.

De spredte fund i Skjern Å- og Varde Å-systemerne må formodes at stamme fra de udsatte dyr i Klosterheden, idet det vurderes, at indvandring fra bestandene syd for Danmark er mindre sandsynlig. I Slesvig-Holsten er der således kun stedfaste bævere i den øverste del af Elben på grænsen til Mecklenburg-Vorpommern samt i et mindre tilløb nedstrøms Hamburg og kun enkelte sporadiske fund længere mod nord.

Bæverne i Nordsjælland har indtil nu ikke spredt sig uden for Arresø og Arresøens opland eller afvandingsområde.

Aarhus Universitet, DCE, (Sunde P. & Elmeros M. 2020) har foretaget en vurdering af den aktuelle bestandsstørrelse i Jylland samt en prognose for bestandsudviklingen frem til 2030. Fremskrivningen er baseret på opgørelserne af bestanden i 2015, 2016 og 2017, og en forudsætning om en årlig bestandsøgning på 7-10%. En familiegruppe i et yngleterritorium består af mellem 3,0 til 4,5 bævere, dvs. yngleparret og unger fra tidligere år (Campbell m.fl. 2015). Hertil skal lægges i gennemsnit 1 årsunge pr. familiegruppe. I fremskrivningen regnes med 3,5 bæver og 1 årsunge i yngleterritorier og 2,0 bævere pr. territorium uden yngleaktivitet. Fremskrivningen viser, at bæverbstanden i Jylland i 2019 kan anslås til at være 240-270 bævere fordelt på 30-35 yngleterritorier. I 2030 vil der med disse forudsætninger være 520-770 bævere fordelt på 70-100 yngleterritorier. På Sjælland er udviklingen noget langsommere, og der foreligger ikke tilstrækkeligt med opdaterede bestandstal. Det skønnes dog, at den nordsjællandske bestand først vil nå 200 individer/50 familier omkring år 2045.

2.3 Populationsdynamik

Bæveren er monogam, dvs. at en han og en hun typisk lever sammen i flere år. De danner oftest små familiegrupper på 2-10 dyr bestående af et voksent par, deres unger fra samme år, evt. også fra forrige år samt af og til et eller flere ikke-kønsmodne dyr. Sammensætning og størrelse af familier afhænger bl.a. af kvaliteten af territoriet (herunder fødegrundlaget), men vurderes i gennemsnit at være på ca. 3,5 bævere pr. territorium.

Bæveren bliver kønsmoden, når den er to år, men yngler normalt først, når den er blevet tre år. Ungerne fødes om foråret i kuld på 1-3 unger, og de bliver i ynglehulen 1-2 måneder efter fødslen, men deres overlevelsesrate er lav på grund af infektioner. Den primære begrænsende faktor for de voksne bævere menes derimod at være trafikdrab samt mængden af tilgængeligt

vinterføde, især på steder hvor bæveren hverken jages af mennesker eller af dens primære prædator, som er ulven.

Der findes en række sygdomme, som er konstateret hos den europæiske bæver, bl.a. tularemi (harepest), rabies (hundegalskab) og salmonellose, men der er ingen indikationer på, at de danske bævere skulle bære på nogle af disse sygdomme. For det første sikrede man sig, at dyrene var sunde og raske allerede i donorlandet, hvor dyrene ifølge IUCN's retningslinjer gennemgik en veterinær undersøgelse, før de blev sendt af sted. For det andet er der ingen af de bævere, der er fundet døde i Danmark, som har vist tegn på smitsomme sygdomme.

3. Hittidig forvaltning af bæver i Danmark

Som nævnt indledningsvis undersøgte man i forvaltningsplanen fra 1998 mulighederne og rammerne for udsætningen af bæver i Danmark. Den daværende Skov- og Naturstyrelsen meddelte herefter udsætningstilladelser hertil efter naturbeskyttelseslovens § 31 henholdsvis § 12 i bekendtgørelse om udsætning af vildt m.v. Tilladelser efter naturbeskyttelseslovens § 65 til ændringer af de beskyttede § 3-naturtyper i de forventede udbredelsesområder blev givet af Ringkøbing Amt i Vestjylland og i 2009 fra Halsnæs, Hillerød og Gribskov kommuner i Nordsjælland.

Det fremgik af forvaltningsplanen, at staten i forbindelse med introduktionen af bæver ikke ville "indføre en erstatningspraksis med økonomisk kompensation for skader forårsaget af bævere" ud fra en betragtning om, at "vildtet er sit eget". Til gengæld blev det stillet lodsejerne i udsigt, at "Skov- og Naturstyrelsen vil afværge eller fjerne problemer, der skyldes bævere i områder, hvor deres aktivitet ikke kan accepteres" ... f.eks. i form af "fjernelse af dæmninger, flytning af bævere og bortskydning foretages af det lokale statsskovsdistrikt efter anmodning fra den/de berørte lodsejere". Denne ramme har dannet udgangspunkt for forvaltningen indtil nu, og det er Naturstyrelsen, som i dag står for indsatsen og afholder udgifterne hertil.

Siden 1999, hvor den første udsætning skete, er bæverbestanden steget, jf. afsnit 2, hvilket har betydet flere konflikter med lodsejere, som har været utilfredse med de skader og gener, som tilstedeværelsen af bæver på deres ejendom har givet, f.eks. i form af dæmninger i vandløb og fældede træer. Hverken i Vestjylland eller i Nordsjælland, hvor genudsætningen skete i 2009-2011, har regulering (aflivning) af bævere fundet sted, fordi betingelserne herfor ikke har været opfyldt, bl.a. under henvisning til bestandsstatus.

I 2016 blev bæveren optaget på den såkaldte referenceliste over EU-natur (i det vestlige Jylland). Det betyder, at bæveren betragtes som en naturlig del af den danske natur og dermed også omfattet af habitatdirektivets beskyttelsesregler for Natura 2000-områder. Bæver er en såkaldt bilag IV-art og som sådan strengt beskyttet efter EU's habitatdirektiv.

Bæveren er omfattet af den nylige artikel 17-rapportering til EU-Kommissionen, hvoraf det fremgik, at "bæver har moderat ugunstig bevaringsstatus i den atlantiske region. Udbredelsen og bestandsstørrelsen er fortsat lav efter re-introduktionen for 20 år siden, men begge parametre for arten er stigende." Endvidere kan nævnes, at bæveren forventes snarligt at komme på udpegningsgrundlaget for enkelte Natura 2000-områder i Jylland (Nissum Fjord og Klosterheden).

Som grundlag for vurderingen af status for bæverens etablering har Naturstyrelsen indtil 2017 i samarbejde med Miljøstyrelsen og Aarhus Universitet (DCE) foretaget årlige bævertællinger med hjælp fra frivillige. Efterfølgende er der alene foretaget årlige vurderinger/optællinger af yngleteritorier i Nordsjælland.

4. Forvaltningsplan for bæver

4.1. Mål

Målet for forvaltningsplanen er at sikre, at der i Danmark opnås og opretholdes bæverbestande med gunstig bevaringsstatus, der bidrager til at øge biodiversiteten og dynamikken i naturen under hensyntagen til økonomiske, biologiske og rekreative interesser.

4.1.1 Delmål

Det strategiske mål bygger på følgende delmål om at:

1. Opnå og opretholde bæverbestande med minimum gunstig bevaringsstatus i to biogeografiske regioner i Danmark.
2. Minimere konflikt- og skadesomfang for samfundet, herunder skov- og landbrugserhvervene, på ejendomme, infrastruktur samt på øvrige naturværdier og bevaringsværdige landskabelige og kulturhistoriske værdier.
3. Optimere bæverens muligheder for at øge biodiversiteten og den naturlige dynamik, hvor dette ikke i væsentligt omfang strider mod andre hensyn.
4. Fokuserer på de rekreative muligheder og i den forbindelse at søge at minimere konflikt- og skadesomfang gennem en formidlings- og informationsindsats.

4.2 Gunstig bevaringsstatus

DCE har i 2016 (Sunde P, Andersen LW, Berthelsen JP, Madsen J & Søgaard B 2016.) vurderet, at en gunstig bevaringsstatus for bæver i Danmark vil forudsætte, at der i en biogeografisk region er en bestand på mindst 200 individer fordelt på ca. 50 reproducerende familier. Hertil kommer en vurdering af bestandenes udbredelse, levesteder og fremtidsudsigter, før man kan vurdere, om bestanden samlet set er i gunstig bevaringsstatus.

Ved den seneste artikel 17-vurdering i 2019 blev bæver i den danske del af den atlantiske region (det vestlige Jylland) som nævnt vurderet til at være i moderat ugunstig bevaringsstatus. Den næste artikel 17 rapportering vil først ske i 2025, og som udgangspunkt vil bæver i Jylland ikke opnå gunstig bevaringsstatus, før denne rapportering er afgivet. Det gælder således, med mindre der tidligere foreligger videnskabeligt indsamlede data om andet, ligesom det i givet fald skal forelægges EU-Kommissionen, hvis 2019-vurderingen skal ændres.

Se i øvrigt afsnit 6.2. om gunstig bevaringsstatus i EU's habitatdirektivs artikel 1.

4.3 Overvågning

Fra 2019 indgår overvågningen af bæverbestandene i NOVANA-programmet, hvor der er fastlagt en standardiseret metode. Der foretages optælling af bæverbo i vinter 2020 og vinter 2021. Der vil således i løbet af 2021 foreligge et nyt overvågningsestimater for bæverbestandene, og dette estimat vil blive lagt til grund ved den næste artikel 17-affrapportering. NOVANA-overvågningen følger habitatdirektivets krav om dataindsamling hvert 6. år. I forbindelse med overvågningen vil Miljøstyrelsen vurdere, om og på hvilken måde de årlige bævertællinger, hvor frivillige har bistået, skal fortsættes, og hvordan de evt. skal supplere NOVANA. Det kan f.eks. være floristisk monitoring af naturforholdene og registrering af potentielt egnede levesteder i tilknytning til kendte territorier.

Aarhus Universitet, DCE, finder i det seneste estimat over bestandenes størrelse (Sunde P. & Elmeros M. 2020), at det først vil være muligt at sige, om estimatet er retvisende, når der kommer nye data fra overvågningen.

4.4 Supplerende bæverudsætninger

Supplerende udsætning, herunder flytning af bævere, som volder problemer, vil kunne bidrage til en øgning af bæverens bestandstørrelse og udbredelse. Hvis der udsættes bævere fra andre områder end Elbenbestanden, vil det kunne bidrage til en øgning af den genetiske variation, hvilket vil medvirke til en sundere og mere robust bestand. Evt. supplerende udsætning skal foregå efter de beskrevne regler og retningslinjer, herunder IUCN's retningslinjer for genindførsel af arter. Det forudsætter bl.a., at der findes egnede levesteder med ledige territorier. Imidlertid er der ikke planer om supplerende udsætninger, men flytninger af enkelte bævere, som forårsager problemer specifikke steder, kan efter nærmere vurdering indfanges og flyttes, hvis det samlet set er den mest hensigtsmæssige løsning, se nærmere afsnit 6.2 om betingelserne herfor.

4.5. Afvejning af naturhensyn

Bæveren er omfattet af habitatdirektivets strenge beskyttelse, hvorfor bæverens aktiviteter som udgangspunkt ikke håndteres. Der kan dog være situationer, hvor andre hensyn, herunder til andre beskyttede arter, efter en konkret vurdering kan nødvendiggøre en håndtering, som dog skal følge retningslinjerne beskrevet i de følgende afsnit.

4.5.1 Afværgeaktiviteter uden dispensation

Naturstyrelsen håndterer dæmninger, bævere, regulering eller flytning af bævere efter samme principper som i den hidtidige forvaltningsplan fra 1998. Et administrationsgrundlag udarbejdet af Miljøstyrelsen, som er myndighed på habitatdirektivet, supplerer forvaltningsplanen. Det vil afhænge af Naturstyrelsens konkrete vurdering af forholdene, hvilke indsatser der iværksættes, og som vurderes at give mening, også i forhold til ressourceanvendelsen. Det vil således ikke nødvendigvis blive håndteret, hvis en lodsejer f.eks. ønsker afhjælpning af ikke-erhvervsøkonomiske problemer.

Lodsejere, der oplever problemer med en eller flere bævere, kan henvende sig telefonisk eller pr. mail til den lokale Naturstyrelsens enhed, som snarest herefter, og oftest efter en forudgående fælles besigtigelse, aftaler med lodsejer hvilke afværgeforanstaltninger der forsøges sat i værk. Oftest vil der være tale om gentagne reguleringer af nyetablerede dæmninger eller tiltag til beskyttelse af beplantninger vha. hegn.

Afværgeforanstaltninger kan først gennemføres efter forudgående henvendelse fra den berørte lodsejer, da disse tiltag forudsætter lodsejeres accept. Der vil være en række situationer, hvor afværgeforanstaltninger vil kunne gennemføres for at mindske eller hindre skader forårsaget af bæver uden at komme i konflikt med habitatdirektivets

beskyttelsesbestemmelser. Det gælder f.eks. beskyttelse af enkelte træer og mindre skove og beplantninger mod bæverens fouragering, enten ved frahegning eller ved påsmøring af midler, der afskrækker bæverne fra at gnave i træerne.

Regulering af dæmninger, f.eks. sænkning af vandstanden med rør gennem en dæmning eller ved helt eller delvis fjernelse af dæmninger kan ske, når der er tale om sekundære dæmninger, se nærmere nedenfor.

Naturstyrelsen skal i henhold til habitatdirektivets beskyttelsesbestemmelser vurdere om f.eks. fjernelse af primære dæmninger er en forstyrrelse eller ødelæggelse af bæverens yngle- eller rasteområde – og om dette betyder, at den økologiske funktionalitet ikke kan opretholdes. Hvis dette er tilfældet, skal Naturstyrelsen ansøge om dispensation til at fjerne dæmningen. Der vil være situationer, hvor det vil være i strid med habitatdirektivet at fjerne dæmninger, og hvor det ikke er muligt at opnå dispensation til dette.

Ved vurderingen af, om den økologiske funktion kan opretholdes, inddrager Naturstyrelsen følgende overvejelser:

- Afgrænsning af den lokale bestand.
- Vil reguleringen af dæmningen påvirke den lokale bestand (f.eks. i form af mindsket ynglesucces, færre individer eller andet)?
- Kan der iværksættes afværgeforanstaltninger, som medvirker til opretholdelse af den økologiske funktionalitet (f.eks. forbedring af levested inden for den lokale bestands samlede levested)?

4.5.2 Regulering af dæmninger

Bæverens dæmningsbyggeri er den primære årsag til konflikter med omverdenen. Dæmningerne kan reguleres mere eller mindre, dvs. fra delvis fjernelse og rørgennemføring til helt at fjerne dæmninger.

Regulering af dæmninger har en umiddelbar positiv effekt på skades- og konfliktniveauet, da vandet igen kan flyde frit, og den opstemmede dam kan tømmes. Bæverens territoriale adfærd medfører dog, at den kan være svær at fordrive fra et egnet territorium. Dette gælder især i områder med få ledige egnede levesteder, dvs. hvor bærekapaciteten er ved at være nået. Det betyder, at både helt og delvis fjernede dæmninger med stor sandsynlighed vil blive genopbygget af bæveren. Regulering af dæmninger er således en fortløbende proces, hvor det vil være nødvendigt med periodiske tilsyn og vedligeholdelse. Erfaringer fra Naturstyrelsen Vestjylland viser, at denne indsats er omkostningskrævende og skal gentages med jævne mellemrum alt efter forholdene. Bæveren vil sandsynligvis også fælde flere træer for at kunne genopbygge dæmningen.

Man kan nedbryde dæmningen til det ønskede niveau og derefter opsætte et elhegn hen over dæmningen, som gør det vanskeligere for bæveren at genopbygge dæmningen, men det vil erfaringsmæssigt kun afhjælpe problemet midlertidigt.

Fuld nedrivning af en dæmning kan få negative konsekvenser for de fisk, der lever i dammen afhængigt af, hvor hurtigt dæmningen fjernes og dammen tømmes. Opsamlet sediment kan igen føres nedstrøms vandløbet, hvilket kan skabe problemer for fisk og andre vanddyr. Gentagne nedrivninger af især primære dæmninger i et område vil sandsynligvis også have en negativ effekt på bæverbestanden. Fuld nedrivning vurderes derfor at have en negativ effekt på biodiversiteten og den naturlige dynamik.

En mindre indgribende metode til at regulere vandstanden er at føre et rør gennem dæmningen. Metoden er mest effektiv, hvis vandstanden opstrøms dæmningen fortsat er så høj, at bæveren kan bebo området. Alternativt vil bæveren sandsynligvis bygge endnu en dæmning eller forsøge at stoppe røret. Regulering af dæmning via rørgennemføring forventes ligesom med delvis fjernelse af en dæmning at have en mindre positiv effekt på skade og konfliktniveauet, end hvis dæmningen fjernes helt, da effekten er meget lokal. For at undgå tilstopning kan et gitter monteres omkring rørets ende, evt. både opstrøms og nedstrøms dæmningen, så tilstopningen besværliggøres. Der vil være et betydeligt arbejde med tilsyn og vedligeholdelse samt udgifter forbundet med indkøb og etableringen af rør og gitter.

Effekt på biodiversiteten og den naturlige dynamik vil være lille ved rørgennemføring og delvis nedbrydning af dæmninger. Bæveren får i store træk lov til at fortsætte sit virke, så længe vandstanden er tilstrækkelig til at dække indgangen til boet. En rørgennemføring fungerer som fiskepassage, hvis indsatsen er udført korrekt og med det rette materiale. Delvis fjernelse af en dæmning kan sikre, at fisk kan passere. Nedbrydningen bør i så tilfælde koordineres med tidspunktet for fiskenes migration, hvilket typisk er i november-december.

Valg af reguleringsmetode bør være afvejet i forhold til dæmningens betydning for bæverens ynglemuligheder. Regulering af en primær dæmning vil altid kræve en konkret vurdering fra Naturstyrelsen og evt. en dispensation, hvis Naturstyrelsen vurderer, at den økologiske funktionalitet ikke kan opretholdes ved indgrebet. Den konkrete vurdering kan eventuelt dække en længere periode. Dispensation forudsætter, at direktivets fravigelsesbetingelser er opfyldte (f.eks. væsentlige økonomiske hensyn eller væsentlige samfundsinteresser).

Endvidere kan der ved regulering af bæverdæmninger blive tale om en reguleringssag efter vandløbslovens regler i tilfælde, hvor vandløbet gennem lang tid ikke er blevet vedligeholdt, og hvor vandløbet som følge af

en bæverdæmning i væsentlig grad har ændret tilstand i forhold til den tilstand, der er fastsat i regulativet. Hvis vandløbet er udpeget som beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, vil det i ovennævnte tilfælde normalt også kræve en dispensation fra denne bestemmelse, afhængig af hvor længe dæmningen har været etableret, og hvor meget der er ændret.

4.5.3 Hegn og afskrækning

Opsætning af elektrisk hegn på tværs eller langs af et vandløb er et relativt effektivt virkemiddel, hvis man ønsker at forhindre en bæverdæmning. Andre metoder, der har været brugt med større eller mindre succes i udlandet, er bortskrækning med blinklys (som dem, der anvendes ved vejarbejde), ultralyd, plasttønder fyldt med grus hængende fra kæder og CD/DVD'er hængt på snore/ledninger over den potentielle dæmning. Indsætterne bidrager til at hindre bæveres adgang til et område og herved påføre samme effekt som nedrivning af dæmninger, navnlig en reduktion af den økologiske bæreevne

Ved en effektiv indhegning af et mindre område, f.eks. et mindre skovområde eller have, spilder bæveren ikke tid og kræfter på at forsøge at etablere sig i et habitat, hvor etablering siden håndteres. Herved undgås, at lokaliteten udvikler sig til en økologisk fælde, hvor et dyr vælger et habitat frem for et andet habitat, men hvor det valgte habitat har en dårligere kvalitet end det fravalgte. Samme effekt kan opnås, hvis det lykkes at bortskræmme bæveren.

Det vurderes således, at hegning for at forebygge dæmningsbyggeri vil have en mindre negativ effekt på bæverbestanden end fuld nedrivning af dæmninger. Opsætningen af hegn for at forhindre en dæmning i at blive bygget vil have en mindre negativ effekt på biodiversiteten og den naturlige dynamik. Det samme gør sig gældende for rekreative muligheder. Vedligeholdelsesomkostningerne vil være forholdsvis små, hvis der anvendes holdbare materialer, og hegnet placeres korrekt. Til gengæld er hegnsmaterialer relativt dyre, og selve opsætningen kan være tidskrævende.

For at beskytte udvalgte træer kan man benytte hegn eller påsmøring af afskrækkende midler eller duftstoffer, der påføres direkte på træet. Midlet Wöbra® har bl.a. vist sig at være effektiv mod bævere, ligesom en blanding af maling og sand kan være virkningsfuld. Hvis man bruger hegn for at forhindre fourageringsaktiviteter, vil det ofte være nødvendigt at prøve sig frem, afhængig af hvor beslutsom bæveren er.

Omkring større klynger af træer eller markområder vil hegn oftest være den bedste afværgeforanstaltning. Her kan anvendelsen af elektrisk hegn især anbefales, hvilket dog har den ulempe, at hegnet kun fungerer over jorden, og derfor har bæveren mulighed for at grave sig under. Desuden

skal hegnene løbende friholdes for græs og anden opvækst for at sikre en tilstrækkelig strømstyrke i hegnet. En anden mulighed er et trådhegn, der etableres ned til jorden, og som ligeledes placeres langs jorden ud fra det oprejste hegn (40 cm ud fra hegnet). Alternativt kan trådhegnet graves ned i jorden (mindst 40 cm). De mest effektive hegn er placeret mere end en meter fra vandløbskanten, og alle træer, der er i "fald-distance" fra hegnet, bør fældes eller beskyttes, så bæveren ikke fælder dem og bruger dem som "bro" over hegnet.

Det forventes, at effekten af opsætning af hegn omkring træer og markområder til dels vil være den samme som ved opsætning af hegn for at forhindre dæmningsbyggeri og for at forhindre jordhuler. Forskellen vil dog være, at bæveren ikke forhindres i at etablere sig, da kun dele af det potentielle fourageringsområde afskæres. Hvis der er rigeligt med alternative fourageringsområder, vil indsatsen ved at afskære bæveren fra nogle områder ikke have nogen negativ effekt på bestanden, biodiversiteten eller de rekreative muligheder. Hvis der er mangel på fourageringsområder, vil det at forhindre bæveren adgang til disse områder have tilsvarende effekt som at fjerne en dæmning eller forhindre bæveren i at bygge jordhuler/bolig. Der gælder samme juridiske overvejelser i forbindelse med opsætning af hegn ved primære dæmninger som nævnt under regulering af dæmninger.

4.5.4 Fangst og flytninger

Indfangning og flytning kan i nogle tilfælde anvendes som en problemafhjælpende foranstaltning i forbindelse med håndtering af problemer, der er forårsaget af bævere. Erfaringerne fra de seneste 20 års arbejde med bævere i Vestjylland har dog vist, at det ikke er helt let at indfange bæverne, og at metoden derfor kan være forbundet med et relativt stort tidsforbrug til opsætning og tilsyn med fælder. På nuværende tidspunkt har der alene været forsøgt indfangning af bæver ved brug af en bæverfælde, som er udviklet i Norge og Tyskland, og hvor bæverne fanges levende på land. Indfangning af bæver kan med fordel anvendes som afværgeforanstaltning i tilfælde af, at enkelte bævere er kommet på afveje, f.eks. hvis bæveren er blevet fanget bag et hegn i en have eller en skov, eller hvis en bæver er kommet ind i et udhus eller andre former for bygninger/anlæg. I disse tilfælde vil bæveren umiddelbart kunne genudsættes i det nærmeste vandløb, hvorfra bæveren formodes at være kommet.

I tilfælde, hvor alle øvrige afværge foranstaltninger har vist sig utilstrækkelige, kan indfangning også blive aktuelt. I givet fald vil der ofte være tale om indfangning af flere bævere (en hel familie). Det vil formodentlig ikke kunne lade sig gøre ved hjælp af bæverfælden alene. Den mest effektive metode vil være at udlægge et net i vandløbsbunden uden for

bæverboet og fange bæverne heri, efterhånden som de forlader boet. Alternativt kan opsættes net til indfangning af bæverne på tværs af vandløbet op og nedstrøms indgangen til boet, hvorefter bæverne aktivt jages ud af boet og ind i nettet (boet udgraves). Indfangning af en hel familie kan strække sig over flere dage, og der vil derfor være behov for, at de indfangede bævere kan opbevares, indtil hele familien er indfanget og kan genudsættes. Håndtering af net mv. vil kræve deltagelse af flere personer.

Indfangede bæverfamilier kan genudsættes i nærliggende områder, hvor der i forvejen findes bævere, og der stadig findes egnede ledige territorier. Udsætning kan ske på statsejede arealer og på privatejede arealer med lodsejers accept. Der skal derfor foretages en vurdering af mulige konflikter, der kan opstå i det nye område (samt naboområder), hvortil dyrene flyttes. Ved flytning af individer skal der ud fra dyreetiske hensyn inddrages viden om individets sociale status, f.eks. om der er tale om voksne dyr med afkom, hvor afkommet stadig er afhængig af de voksne dyr. I Bayern i Tyskland er erfaringen desuden, at det ikke har nogen effekt at flytte en enkelt bæver ud af en flok. Dvs. hele bæverfamilien skal flyttes, for at det har en positiv effekt på skade og konfliktniveauet. Hvis der er mange bævere i området, hvorfra bæverne flyttes, må det forventes, at det ledige territorium inden for en relativ kort tidsperiode igen vil blive søgt koloniseret, og effekten af indsatsen kan derfor være beskeden.

Flyttede individer kan bruges til at fremskynde bestandsetablering i andre områder og dermed kunne øge vækstraten i den samlede bestand. Denne løsning vil naturligvis kun kunne bruges, så længe der endnu måtte være ledige habitater tilbage, hvor det er muligt og ønskeligt at udsætte bævere. Afhængigt af, om bestanden er mættet eller umættet, kan effekten af at flytte individer således både være positiv eller negativ på den samlede bestand, herunder på biodiversiteten og den naturlige dynamik såvel som rekreative aktiviteter.

Metoden er relativt omkostningstung. Opstilling og tilsyn med fælder samt arbejde med transport og håndtering af indfangede bævere er tidskrævende. Dertil er der omkostninger til indkøb af fælder. Endelig skal indsatsen formodentlig gentages med kortere eller længere tidsrum afhængig af, hvor tæt den lokale bæverbestand er.

4.5.5 Regulering og jagt

Da bæver er en bilag IV-art, er den strengt beskyttet, og der er derfor ikke fastsat jagttid på bæver. Hvis der ikke kan findes en anden tilfredsstillende løsning på væsentlige problemer forårsaget af bæver, kan den sidste mulighed være at regulere (aflive) bæveren under forudsætning af, at det

ikke hindrer opretholdelse af bestandens bevaringsstatus i det pågældende naturlige udbredelsesområde.

Hvis den kommende overvågning, jf. afsnit 4.3, bekræfter den estimerede bestandsudvikling, vil det således være muligt inden næste artikel 17-affrapportering at anvende mere vidtgående forvaltningstiltag i Jylland end hidtil, f.eks. i form af flytning eller regulering. Under alle omstændigheder vil Miljøstyrelsen skulle foretage en konkret vurdering, hvor der bl.a. tages hensyn til, om det påtænkte tiltag sker i et område med en veletableret bestand af bævere, eller om der er tale om et område, hvor bestanden stadig er under opbygning.

Reguleringen kan foregå efter forudgående indfangning eller ved at nedlægge den i naturen. Indfangning og regulering af individer kræver dispensation fra Miljøstyrelsen. Dvs. det er ikke tilladt at indfange, flytte, besidde eller skyde en bæver uden dispensation. Om en sådan dispensation gives, vil være afhængig af, om betingelserne i habitatdirektivets artikel 16 er opfyldte, hvilket fremgår af artsfredningsbekendtgørelsens § 12. En evt. dispensation kan gives på vilkår (f.eks. i et bestemt område og periode mv.).

Regulering (aflivning) af bævere vil formentlig i de fleste tilfælde være mere effektivt end regulering af dæmninger. Dvs. det vil holde skades- og konfliktniveauet nede, samtidig med at give de skadelidte en mulighed for at kunne agere aktivt på problemet. Hvis betingelserne for en generel bestandsregulering er til stede, vil en sådan kunne reducere andelen af territoriesøgende individer og dermed måske også presset på de habitater, hvor bævere skaber problemer. De bestandsmæssige effekter af dette vil bero på bestandens størrelse samt den sociale status af de individer, der fjernes. I forhold til biodiversiteten og den naturlige dynamik forventes en negativ effekt, idet bæverens aktiviteter vil blive hæmmet i nogle områder.

4.6 Landbrugsstøtte

Lodsejere i områder med bævere oplever, at der kan opstå problemer med at leve op til betingelserne for landbrugsstøtte. Lodsejerne kan derfor risikere både at skulle tilbagebetale tilskud og blive sanktioneret, hvis bæveraktiviteterne forhindrer dem i at efterleve de krævede støttebetingelser.

Landmænd med arealer, hvorpå der sker en landbrugsaktivitet, kan modtage grundbetaling, hvis de opfylder de almindelige støttebetingelser til grundbetaling. Hvis et sådant landbrugsareal oversvømmes som følge af

bæveraktiviteter, så det ikke længere kan være i landbrugsmæssig drift, er det ikke støtteberettiget til grundbetaling efter de almindelige regler.

På grundbetalingsordningen findes dog en undtagelsesbestemmelse, som gør det muligt, at arealer med særlige vilkår kan modtage grundbetaling på trods af, at de almindelige støttebetingelser ikke er opfyldt^[1]. Der er forskellige betingelser, før undtagelsesbestemmelsen i den nuværende landbrugsreform kan træde i kraft, f.eks. at der er søgt og udbetalt enkeltbetaling til det berørte areal i referenceåret 2008. Desuden er det en forudsætning, at årsagen til, at arealerne ikke længere kan efterleve de almindelige støttebetingelser, skyldes gennemførelsen af et direktivimplementerende projekt. F.eks. kan en bæverdæmning, der efter habitatdirektivets regler ikke må fjernes, efter en konkret vurdering være et sådant direktivimplementerende projekt.

På støtteordningerne ”økologisk arealtilskud” og ”tilskud til pleje af græs og naturarealer” er oversvømmede arealer ikke støtteberettigede, hvis de er permanent vandlidende. Det er i nogle tilfælde muligt at søge dispensation fra støttebetingelserne for et enkelt år. Oversvømmelser, der skyldes bæverdæmninger, kan ikke anerkendes som force majeure eller usædvanlige omstændigheder.

Landbrugsstyrelsen finder i samarbejde med Miljøstyrelsen en model for anvendelsen af artikel 32-undtagelsen for udbetaling af grundbetaling i de særlige tilfælde, hvor det som led i at gennemføre habitatdirektivets beskyttelse af bæveren som bilag II- og bilag IV-art ikke er muligt at undgå oversvømmede landbrugsarealer, og at bevarelsen af oversvømmelsen (bæverdæmningen) er nødvendigt for direktivimplementeringen.

Tilsvarende udarbejdes en vejledning til, hvordan en lodsejer skal forholde sig for at undgå tilbagebetaling og nedsættelser, hvis et areal med landbrugsstøtte bliver oversvømmet som følge af bæveraktivitet.

4.7 Rekreative muligheder

Bæveren giver på mange måder muligheder for rekreative oplevelser. Bæverens aktiviteter er meget synlige i landskabet. De fleste kender de timeglasformede fældesnit, som kan ses på både væltede træer og de træer, hvor bæveren er gået i gang, men hvor træet ikke er væltet endnu. Tandmærkerne er synlige på stammerne, og de store spåner vidner om både store kræfter og skarpe tænder. Langs vandløbene vil man kunne finde ædepladser fyldt med afbarkede pinde. De tipformede bæverbo rejser sig midt i territoriet - enten langs vandløbets bred eller midt ude i

^[1] jf. Rådets forordning nr. 1307/2013 artikel 32, stk. 2, litra b).

vandet. Bæverdæmningerne kan være over 1 m høje, og de opstemmede søer kan ligge med få hundrede meters afstand. Endelig vil bæverterritorierne ofte indeholde mange udgåede træer på grund af vandstuvning og manglende luft til rødderne.

Da bæveren er nataktiv, og da bæveren om dagen opholder sig inde i boet, er bæveren ikke følsom over for forstyrrelser. "Bæversafarier" kan almindeligvis gennemføres uden nævneværdig forstyrrelse af dyrene, og mange benytter sig af muligheden for enten på egen hånd eller i selskab med en gruppe at opleve bæveren i skumringen eller morgengryet.

Endelig er bæveren velegnet og meget brugt inden for naturformidlingen. Bæverens biologi er speciel og bæverens funktion som økologisk nøgleart giver også grundlag for både teoretiske og praktiske øvelser. Som nævnt medfører bæverens tilstedeværelse almindeligvis både mere lys, mere dødt ved og større vådområder til gavn for en række forskellige dyre- og plantearter.

Forvaltningstiltag, der reducerer bæverens udbredelse, vil påvirke muligheden for at opleve bæveren negativt. Tiltagene vil dog næsten udelukkende ske på privat grund, hvor adgangen i forvejen er begrænset. Effekten på den rekreative værdi vil derfor være meget lille.

4.8 Rådgivningsordning

Naturstyrelsen står til rådighed for rådgivning med henblik på oplysning om bæveren og for at afhjælpe og reducere evt. problemer med bævere. Henvendelse sker til Naturstyrelsens lokale enhed. Her vil lodsejeren kunne få informationer om bæveren generelt (levevis, beskyttelse, effekt på biodiversiteten m.m.), men man vil også kunne få en vurdering af, hvordan evt. problemer erfaringsmæssigt vil udvikle sig. Desuden vil man kunne få rådgivning om, hvilke afværgeforanstaltninger man selv kan iværksætte, aftale en evt. besigtigelse og med Naturstyrelsen aftale tiltag med henblik på at reducere/afhjælpe de bæverskabte problemer.

Tiltagene omfatter typisk regulering af dæmninger, fjernelse af (sekundære) dæmninger, hegning af enkelttræer/bevoksninger/haver/vejunderløb/m.m. og evt. hegning i vandløbet for at afskrække bæveren fra at benytte den pågældende strækning samt en vurdering af, om tiltagene vil have en varig effekt, eller om tiltagene med stor sandsynlighed skal gentages jævnligt, da bæveren forventes at retablere dæmningsbyggerierne. Man kan også få en vurdering af, om Naturstyrelsen finder, at et evt. tiltag ødelægger den økologiske funktionalitet, og at det derfor vil være nødvendigt at søge dispensation. Der vil være situationer, hvor det vil være i strid med habitatdirektivet at

fjerne dæmninger, og hvor det ikke er muligt at opnå dispensation til dette, f.eks. ved primære dæmninger.

Udover konkret rådgivning og assistance i forbindelse med afværgeforanstaltninger kan Naturstyrelsen være behjælpelig med råd til evt. andre muligheder for at søge støtte, bl.a. mulighed for evt. dispensationer i forhold til landbrugsstøtteordningerne. Disse støtteordninger hører under Landbrugsstyrelsen, men Naturstyrelsen kan være behjælpelig med kontakter og henvisninger til tidligere afgørelser.

Miljøstyrelsen og Naturstyrelsen samarbejder om at informere offentligheden om bæverens rolle i naturen samt tilbyde rekreative muligheder for at opleve bæveren, f.eks. ved afholdelse af ekskursioner og udarbejdelse af informationsmateriale. På både Miljøstyrelsens og Naturstyrelsens hjemmesider kan findes en række oplysninger om:

- Bæverens biologi, påvirkning af økosystemer m.m.
- Formelle beskyttelse
- Ansøgningsskemaer til dispensation fra artsfredningsbekendtgørelsen
- Det aktuelle administrationsgrundlag
- Hvad må man foretage sig, når bæveren volder problemer og hvor kan man henvende sig for rådgivning mv.
- Vejledning i vurdering af økologisk funktionalitet
- Tjekskema til journalisering og efterfølgende dokumentation for vurdering af økologisk funktionalitet
- Opsamling af eller ”katalog” over praktiske forvaltningstiltag, som løbende redigeres med henblik på sikring af aktualiteten af de tiltag, der anbefales.

4.9 Aktører i forvaltningen/målgruppe

Aktører i forvaltning af bæver er primært Naturstyrelsen (rådgivning, vejledning og afhjælpning af bæverskader og -gener), kommunerne (der står for vandløbsadministrationen) samt Miljøstyrelsen, der har det overordnede ansvar for forvaltningen af arten. Frivillige kan som tidligere efter behov medvirke til årlige bævertællinger.

4.10 Evaluering og adaptiv forvaltning

Miljø- og Fødevareministeriet ønsker med det nye korte format af forvaltningsplaner at gøre forvaltningen mere adaptiv. Faktuelle baggrundsoplysninger vil løbende blive vedligeholdt og opdateret på Miljøstyrelsens hjemmeside, og forvaltningsplanens virkemidler vil løbende blive evalueret og revideret i takt med forskningen og udviklingen i bæverbestandene, dels i Jylland, dels på Sjælland.

Miljøstyrelsen vil én gang årligt i samarbejde med Vildtforvaltningsrådet gennemgå status for forvaltningen af bæver i Danmark og drøfte eventuelle behov for justeringer i forvaltningen.

UDKAST

5. Referencer

Sunde P. & Elmeros M. 2020. Vurdering af den aktuelle størrelse af bæverbestandene i Jylland og Nordsjælland samt en prognose for bestandsudviklingen i begge områder frem til 2030. Notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.

Berthelsen JP & Nitschke M 2015. Overvågning af bæver Castor fiber i Vestjylland 2011-2014. - Notat fra Nationalt Center for Miljø og Energi (DCE), Aarhus Universitet.

Elmeros M, Berthelsen JP & Madsen AB 2004. Overvågning af bæver Castor fiber i Flynder Å, 1999-2003. - Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig rapport fra DMU nr. 489.

Elmeros M 2017. Bestandsudvikling og udbredelse af bæver i Jylland i foråret 2017. Notat fra Nationalt Center for Miljø og Energi (DCE), og Inst. for Bioscience, Aarhus Universitet.

Halley, D. J. Rosell, F. & Saveljev, 2012. Population and distribution of Euroasian beaver Review Baltic Forestry 2012 18(1), pp. 168-175

IUCN, 1998. Guidelines for Re-introductions. Prepared by the IUCN/SSC Re-introduction Specialist Group. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK, pp. 10

Rosell F & Pedersen KV 1999. Bever. – Landbruksforlaget, Oslo

Skov- og Naturstyrelsen 1998. Forvaltningsplan for bæver Castor fiber i Danmark. – Miljø- og Energiministeriet og Skov- og Naturstyrelsen, 24 s.

Skov- og Naturstyrelsen, 2007. Udsætningsplan for Bæver i Arresøoplandet, Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen

Sunde P, Andersen LW, Berthelsen JP, Madsen J & Søgaard B 2016. Bæverens Castor fiber spredning og etablering i Danmark samt forventet effekt af potentielle forvaltningstiltag. - Notat fra Nationalt Center for Miljø og Energi (DCE), og Institut for Bioscience, Aarhus Universitet.

Bilag 1

6. Lovgrundlag for forvaltningen af bæver

6.1 Internationale forpligtelser

EU's habitatdirektiv¹ forpligter Danmark til at sikre streng beskyttelse af bæveren (artikel 12) samt at opretholde en gunstig bevaringsstatus ved at udpege særlige bevaringsområder de såkaldte Natura-2000 områder (artikel 3).

Artikel 3

1. Der oprettes et sammenhængende europæisk økologisk net af særlige bevaringsområder under betegnelsen Natura 2000. Dette net, der består af lokaliteter, der omfatter de naturtyper, der er nævnt i bilag I, og levesteder for de arter, der er nævnt i bilag II, skal sikre opretholdelse eller i givet fald genopretning af en gunstig bevaringsstatus for de pågældende naturtyper og levestederne for de pågældende arter i deres naturlige udbredelsesområde.

Natura 2000-nettet omfatter ligeledes de særligt beskyttede områder, som medlemsstaterne har udlagt i medfør af direktiv 79/409/EØF.

2. Hver medlemsstat bidrager til oprettelsen af Natura 2000 i forhold til andelen af naturtyperne og levestederne for arterne efter stk. 1, der er repræsenteret på dens område. I overensstemmelse med artikel 4 udpeger hver stat med henblik herpå lokaliteter som særlige bevaringsområder under hensyn til målene i stk. 1.

3. I de tilfælde, hvor medlemsstaterne finder det nødvendigt, bestræber de sig på at styrke den økologiske sammenhæng i Natura 2000 ved at opretholde eller i givet fald udvikle de landskabslementer, der er nævnt i artikel 10, og som er af afgørende betydning for vilde dyr og planter.

¹ Rådets direktiv 92/43/EØF om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter med senere ændringer.

Habitatdirektivets artikel 12 stk. 1:

Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger til at indføre en streng beskyttelsesordning i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i bilag IV, litra a), med forbud mod:

- a) alle former for forsætlig indfangning eller drab af enheder af disse arter i naturen
- b) forsætlig forstyrrelse af disse arter, i særdeleshed i perioder, hvor dyrene yngler, udviser yngelpleje, overvintret eller vandrer
- c) forsætlig ødelæggelse eller indsamling af æg i naturen
- d) beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområder .

Den strenge beskyttelse kan i særlige tilfælde fraviges, hvis der ikke findes anden brugbar løsning ift. at afværge skaden, og fravigelsen ikke hindrer opretholdelsen af bevaringsstatus i det naturlige udbredelsesområde, men forudsætter herudover også, at mindst en af en række nærmere bestemte betingelser er opfyldt. Artikel 16 nævner eksempelvis hensynet til at beskytte vilde dyr, planter og naturtyper eller at forhindre alvorlige skader på navnlig afgrøder, besætning, skove, fiskeri og andre former for ejendom.

Med anden brugbar løsning forstås først og fremmest princippet om ”mindst indgribende” løsning (proportionalitetsprincippet), dvs. mindre indgribende foranstaltninger til at afværge skaden skal være forsøgt eller vurderet utilstrækkelige af myndigheden, inden en evt. dispensation til en mere indgribende foranstaltning, f.eks. regulering, kan meddeles.

Af Bern-konventionens² artikel 11 fremgår det, at landene skal støtte genindførelsen af naturligt hjemmehørende arter af vilde dyr og planter, når dette vil bidrage til bevaringen af en truet art, forudsat at der først gennemføres en undersøgelse i lyset af erfaringer, der er gjort af andre lande, for at fastslå, at en sådan genindførelse vil være effektiv og acceptabel. På den globale rødliste over truede dyr er den europæiske bæver anført i kategorien Least Concern (LC) = ikke truet. Bæveren er optaget på Bern-konventionens liste III. Det betyder, at enhver udnyttelse af bæverbstanden skal reguleres med henblik på at forebygge, at bestanden bliver truet.

² Konventionen om beskyttelse af Europas vilde dyr og planter samt naturlige levesteder.

6.2 Dansk lovgivning

Efter jagt- og vildtforvaltningslovens³ § 3 må der kun drives jagt på vildt, der er fastsat jagttid for. Da bæveren i Danmark er omfattet af habitatdirektivets strenge beskyttelse, herunder forbud mod drab, kan der ikke fastsættes jagttid på bæveren i Danmark.

Efter naturbeskyttelseslovens⁴ § 31 gælder det, at dyr, der ikke findes naturligt vildtlevende i Danmark, ikke må udsættes i naturen uden Miljø- og Fødevarerministerens tilladelse. Derudover, i henhold til § 3, må udsætningen kun finde sted, hvis der ikke foretages ændringer af tilstanden af en række beskyttede naturtyper.

Bæveren må, jf. § 29a, ikke forsætligt forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden. Eksempelvis må bæverens yngle- eller rasteområder ikke beskadiges eller ødelægges, hvor den har etableret en fast bestand.

Efter artsfredningsbekendtgørelsens⁵ § 10 er der forbud mod alle former for forsætlig indfangning og drab af bæver. Efter § 11, stk. 1, må en bæver ikke opbevares, transporteres, handles eller byttes, udbydes til salg eller bytte, overdrages, konserveres eller udstilles. Miljøstyrelsen kan dog fravige disse beskyttelsesbestemmelser i henhold til § 12, hvis en af de nævnte betingelser (nr. 1-6 er opfyldt). Det betyder bl.a., at al håndtering af bæver, f.eks. en trafikdræbt, kræver, at man har indhentet en dispensation, jf. § 12 i artsfredningsbekendtgørelsen, med mindre der er tale om en af de i § 22 nævnte myndigheder eller institutioner.

I henhold til § 12 i udsætningsbekendtgørelsen⁶ (bekendtgørelse om udsætning af vildt, jagtmåder og jagtredskaber) må vildt ikke udsættes i naturen uden tilladelse fra Miljøstyrelsen.

6.3 Gunstig bevaringsstatus i EU's habitatdirektiv

I EU's habitatdirektiv defineres "gunstig bevaringsstatus i artikel 1.

Habitatdirektivet (artikel 1, i):

En arts »bevaringsstatus« anses for »gunstig«, når

³ Bekendtgørelse af lov om jagt og vildtforvaltning, nr. 265 af 21. marts 2019.

⁴ Bekendtgørelse af lov om naturbeskyttelse, nr. 1122 af 3. september 2018.

⁵ Bekendtgørelse om fredning af visse dyre- og plantearter og pleje af tilskadekommet vildt, nr. 1466 af 6. juni 2018

⁶ Bekendtgørelsen om udsætning af vildt, jagtmåder og jagtredskaber nr. 1652 af 19. december 2017

- data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på lang sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder, og
- artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket, og
- der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på lang sigt at bevare dens bestande

Begrebet gunstig bevaringsstatus anvendes bl.a. som grundlag for Miljøstyrelsens vurdering af, om ansøgninger om f.eks. regulering (aflivning) af bæver kan ske. I den samlede vurdering af ansøgningen indgår bl.a. en faglig vurdering af forholdene, baseret på de faktiske forhold. Se nærmere afsnit 4.2.

6.4 Habitatdirektivet og vandløbsloven

Efter vandløbsloven skal det tilstræbes at sikre, at vandløb kan benyttes til afledning af vand, navnlig overfladevand, spildevand og drænvand. Fastsættelse og gennemførelse af foranstaltninger efter loven skal ske under hensyntagen til de miljømæssige krav til vandløbskvaliteten, som fastsættes i henhold til anden lovgivning.

6.4.1 Beskyttede bæveraktiviteter

Vandløbsloven skal fortolkes EU-konformt, herunder bl.a. i overensstemmelse med habitatdirektivet. Bæveren og dens yngle- eller rasteområder er beskyttet efter habitatdirektivet og de danske habitatregler. Fastsættelse og gennemførelse af foranstaltninger efter vandløbsloven skal derfor ske under hensyntagen til de beskyttede bæveraktiviteter.

Kommunerne skal som vandløbsmyndighed vedligeholde de enkelte offentlige vandløb således, at vandløbets skikkelse eller vandføringsevne ikke ændres som fastsat i det regulativ, der gælder for det enkelte vandløb og som indeholder bestemmelser om bl.a. vandløbets skikkelse eller vandføringsevne og vedligeholdelse. Vedligeholdelsen af private vandløb påhviler som udgangspunkt bredejerne.

Observeres der bæveraktiviteter i et vandløb, skal vandløbsvedligeholdelsen ske under hensyntagen til den beskyttelse, der gælder for bævere efter habitatreglerne. Kan vandløbsvedligeholdelsen ikke opretholdes til sikring af et vandløbs skikkelse eller vandføringsevne uden indgriben i bæveraktiviteter, der er beskyttet af habitatreglerne, vil det for offentlige vandløb betyde, at regulativet for vandløbet vil skulle opdateres, så regulativbestemmelserne tager højde for de beskyttede bæveraktiviteter i vandløbet. For private vandløb, hvor vedligeholdelsen som udgangspunkt påhviler bredejerne, kan det betyde, at vandløbsmyndigheden skal fastsætte bestemmelser om vandløbsvedligeholdelsens omfang og udførelse eller alternativt optage vandløbet som offentligt. Det afhænger således af karakteren og omfanget af indgrebets betydning for vandløbet og de regulativfastsatte krav, om der skal ske en regulering af et vandløb. Hvis indgrebet i bæverdæmningen er foreneligt med habitat- og artsbeskyttelsen, kan der som udgangspunkt gennemføres foranstaltninger efter vandløbsloven – forudsat der ikke i øvrigt vil være andre hensyn, som skal afvejes.

Opstår der behov for at gennemføre vandløbsvedligeholdelse eller andre foranstaltninger efter vandløbsloven, som er uforenelig med beskyttede bæveraktiviteter, vil det kræve en fravigelsesprocedure efter habitatreglerne.

6.4.2 Ikke-beskyttede bæveraktiviteter

Bæveraktiviteter er en del af den naturlige og oprindelige dynamik i vandløbene, og der vil ikke være en pligt til at gennemføre vedligeholdelsesarbejder eller afværgeforanstaltninger på grund af bæveraktiviteter ud over det, som følger af regulativet for det enkelte vandløb.

Medfører bæveraktiviteter eller tilsvarende andre naturlige forhold, at et vandløbsregulativs bestemmelser om vandløbets skikkelse eller vandføringsevne ikke kan opretholdes ved den fastsatte vedligeholdelse, skal regulativet opdateres. Enten således at bestemmelserne om skikkelse eller vandføringsevne og vedligeholdelse tilpasses bæveraktiviteterne eller således, at vedligeholdelsen udvides til at omfatte regulering af bæveraktiviteter til sikring af vandløbets skikkelse eller vandføringsevne.

For private vandløb, hvor vandløbsvedligeholdelsen skal sikre den foreliggende naturlige tilstand i vandløbet, vil der heller ikke være en pligt til at gennemføre særlige vedligeholdelsesarbejder eller afværgeforanstaltninger på grund af bæveraktiviteter. Opstår der behov herfor, kan vandløbsmyndigheden fastsætte bestemmelser om

vedligeholdelsens omfang og udførelse, ligesom der kan fastsættes bestemmelser om vandløbets skikkelse eller vandføringsevne.

6.5 § 3 beskyttede naturtyper

Hvis vandløbet er udpeget som beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3, vil det i ovennævnte tilfælde normalt også kræve en dispensation fra denne bestemmelse, afhængig af hvor længe dæmningen har været etableret, og hvor meget der er ændret. Det er kommunerne, der foretager vurderingen af, om der skal søges om dispensation fra § 3-beskyttelsen. Hvis der skal foregå en reguleringssag og gives en dispensation fra § 3-beskyttelsen, kan kommunen vælge at træffe en samlet afgørelse, hvori der både foretages den efter vandløbsloven konkrete afvejning mellem vandafledningsmæssige interesser og miljømæssige målsætninger samt af de natur- og miljøbeskyttelses interesser, der varetages efter naturbeskyttelsesloven.

6.6 Habitatdirektivet i forhold til vandrammedirektivet

Vandrammedirektivets forpligtelser er nationalt rammesat ved lov om vandplanlægning. Efter denne lov er miljømål for vandløb som udgangspunkt god økologisk tilstand. Det gælder også, at der ikke må ske forringelser af bl.a. vandløbenes aktuelle økologiske tilstand.

Miljømålet om god økologisk tilstand indebærer ikke en pligt til at bekæmpe naturlige forhold som f.eks. bæveropstemninger, naturlige slyngninger af vandløb eller andre tilsvarende ikke-menneskeskabte ændringer af de fysiske forhold eller at foretage afværgeforanstaltninger. Dette er også tilfældet, hvis sådanne naturlige forhold fører til en ændring af et vandløbs aktuelle økologiske tilstand.